

כג. שלשה שאכלו^(*) אחד מפסיק לשנים², ושנים אין מפסיקין לאחד (ברכות מה, ב), פי' אין חייבין להפסיק, מיהו אי בעי למיעבד לפני משורת הדין להפסיק³ ליחיד הרשות בידם, כדעבד רב פפא לאבא מר בריה. וכשהאחד מפסיק באכילתו⁴ עד היכן ברכת^(ב) (המוזן) [הזימון] שיש לו

הגהות חדשות

עשרה אין מצטרפין להזכיר ה' עד שיהיו כולם במקום אחד, סמ"ק^(*) (ט).

שינויי נוסחאות

כג 1. כאחד, אחד... (פ). 2. מאכלתו כדי לזמן עם השנים, חזל שנים אין חייבין להפסיק מאכלתן כדי לזמן עם האחד (פ). 3. שנים ליחיד (ז. ס.). 4. לשנים (ז).

יד יקותיאל

בעשרה אין מקילין בכך וכו' אלא יחזור למקומו וכו', עיי"ש שמסביר טעם הדבר. — ולמעשה נפסק להלכה בשו"ע סי' קצ"ד סי' ב' כדעת הרמב"ם עיי"ש.

(יא) בסימן רנ"א, אך לא נמצא מפורש בלשון זה וגם לא בסי' ק"ט.

כג (א) מלשון רבינו נראה דס"ל דכש אחד מפסיק לשניים הוא חיוב, וכדעת רבינו יונה הו"ד ברא"ש פ' שלשה שאכלו שם, ודלא כפירש"י בגמ' דמטעם דרך ארץ חייב להפסיק.

אך בעצם הדבר דלמדו הרא"ש ושאר רבותינו דפליגי בזה רש"י ורבינו יונה יש לעיין, דהיי' מקום לומר דלא פליגי כלל, כי רבינו יונה בתחלת דבריו כ' דמיירי בשהאחד יש לו דבר נחוץ לצאת, ומוכח דבכה"ג איירי כל הסוגיא, ומעתה י"ל דמר

אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, דרש"י איירי באופן שאין הדבר נחוץ כ"כ וע"כ באם שנים רוצים לצאת רק מטעם ד"א חייב היחיד להפסיק, וכשיחיד רוצה לצאת בכה"ג גם ד"א ליכא כלפי יחיד, אבל כשנחוץ אולי יודה לר"י דחיובא איכא

שנ"ר בביאור הלכה שם שדן בזה למעשה, ולפלא שנעלמו מעיניו השמטת הרא"ש תנאי זה לגמרי, ועכ"ז עשה פלוגתא בין רש"י לרבינו יונה וכן לשון רבינו וכמשנ"ת. ע"כ למעשה פשוט דאין לזוז מפסק השו"ע דלא מחלק, ובכל גווני חייב אחד להפסיק לשנים.

(ב) בגמ' לפנינו הגי' הזימון. ובתשב"ץ כ' וז"ל: "וכשהאחד מפסיק באכילתו עד היכן

יד יקותיאל

וחזר לאכול ושוב מברך השלישי ברכת המזון דיתחיל בברכת הארץ, ובסוף דבריו מביא רבינו פירוש הרי"ף על להיכן הוא חוזר, דמוכח דס"ל דפשיטא דמתחיל גם השלישי מברכת הזן, אלא דשאלת להיכן הוא חוזר קאי על המזמן.

וצל"ע לדעת הרי"א אם פירושו בפלוגתת ר"נ ור"ש, ופירושו בסוגיא דלהיכן הוא חוזר תליא הא בהא, די"ל דהא דפליגי ר"נ ור"ש עד היכן צריך להמתין אין זה כי אם מטעם כבוד הברכה, אבל לא יצא בזה במה שהמזמן אומר ברכת הזן בקול כיון שחוזר סוף סוף לאכול, ושוב פליגי בע"ב כיון דמ"מ שמע ברכת הזן דאם מחויב להתחיל מהזן, או י"ל דפליגי אם מחויב להמתין ולצאת ידי חובת הברכה עד הזן מכח שהוא חלק מג' שחל עליו חובת זימון ועד סוף ברכת הזן הוא חלק מהזימון, ואולי כבר יצא בזה.

ועד"ז י"ל דדעת הרי"א כנראה כדרך השני, אבל דעת רבינו בעיקר הדבר כדרך ראשון, וע"כ מפרש להיכן הוא חוזר כפירוש הרי"ף. ועיין בביאור הלכה סו"ס ר' דמשמע מדבריו דעצם החיוב להמתין הוא משום כבוד הברכה, אלא דאם רוצה יוכל לכוון לצאת בברכת הזן, עיין מש"כ הנוגע למעשה לפי זה.

ולמעשה מובא בשו"ע סו"ס ר' פלוגתא, דדעת המחבר דא"צ להמתין אלא עד סוף ברכת הזימון, ודעת הרמ"א דימתין עד הזן, והעיד הרמ"א שכן נוהגין, ואם הי' בדעתו לאכול פת וכש"כ כשאכל פת יתחיל לברך מתחלת ברכת הזן, ובלא הי' בדעתו לאכול פת כלל עיין מש"כ במג"א סו"ס ר' ובפמ"ג בזה, והו"ד בביאור הלכה ג"כ שם.

יש לו להפסיק וכו', רב ששת וכו' עד שיגמרו ברכת הזן ואז היחיד אוכל לפניו והם גומרים ברכת המזון וכו'". אלא ששם בתשב"ץ יש ט"ס שכ' וקיימ"ל כרב ששת וכו', ולאחר שגמר ברכת הזן מתחיל בברכת הארץ, ופשוט דצ"ל כמש"כ כאן בפנים ולאחר שיגמור סעודתו מתחיל בברכת הארץ, ולפלא שלא העיר בזה בעל שבעת הנרות.

ובעיקר הענין שהעתיק רבינו כאן דעות הראשונים בסוגיא, כבר דיברו בזה הרבה מפרשי הש"ס במקומו, והתו' דחו לגמרי פירש"י, וכמו שהביא רבינו. והתו' לשיטתם בברכות טז, א ד"ה וחותם דג' ברכות כל אחת בנוסח ברכה לבדה היא מן התורה, וכ' הפנ"י דרש"י לא יסבור כן, וס"ל דמדאו' יכול לכלול כל ג' הברכות בברכה אחת, עיי"ש מה שהאריך ליישב כל קו' התו' על רש"י בזה.

ויסוד דבריו מבואר במג"א סי' קצ"א סק"א לפרש כן דברי רש"י ברכות טז, א ד"ה וכולל"ן. נמצא לפ"ד המג"א דדברי הפנ"י ברורין בשיטת רש"י.

אלא דהמחצה"ש שדי ביה נרגא בדברי מג"א, דבדברי רש"י שם אין הכרח לפרש כדבריו ויתפרשו גם לפי דעת התו' בפשטות, ובאמת רש"י כ"כ רק על ברכת הארץ ובנין ירושלים, ולפ"ז י"ל דברכת הזן נשארת כתיקונה רק הארץ ובנין ירושלים יכלול, וצ"ע בכ"ז.

ורבינו משבח פירוש ר"י ופוסק למעשה כרב ששת דצריך להמתין עד שיגמרו ברכת הזן, אלא בהא דלהיכן הוא חוזר לא ברור לאיזה מן הפירושים נוטה דעת רבינו, דמתחלת לשונו מוכח דגם בזה נקט כדעת הרי"א שמשבח פירושו דכשהמתין עד הזן

להפסיק (ברכות מו, א), רב נחמן אומר עד נברך, פירוש עד ועד בכלל, כלומר [עד] שיגמרו⁵ נברך, רב ששת [אמר] עד הזן, פירוש עד שיגמרו ברכת הזן.⁶ ובמסקנה מיבעיא לן להיכן חוזר, פירוש היחיד לאחר שגמר סעודתו⁷. ופסיק הילכתא⁸ למקום שפסק. וקיימא לן כרב ששת⁹ שמפסיק¹⁰ עד סוף ברכת הזן, ולאחר שיגמור¹¹ סעודתו מתחיל בברכת¹² הארץ, דהיינו במקום שפסק, ואינו צריך לזימון, שכבר יצא ידי זימון תחילה עמהם. כן פר"י¹³, ופירוש טוב וישר מאד, אבל רש"י פי' עד היכן ברכת הזימון¹⁴ שצריכין להיות שלשה, ושנים לא יאמרו¹⁵. אם כן משמע מתוך פירושו שיחיד אין לו לומר ברכת הזן¹⁶. ופי' רחוק¹⁷ והכי(ן) כתב בתו' (ד"ה עד וד"ה למאן). ובאלפס פי' עד היכן ברכת הזימון¹⁸ בעין פר"י, אך שינה קצת בפי' השמועה ובגירסתה. אבל להיכן הוא חוזר, פי' בענין אחר, וה"פ: להיכן הוא חוזר אותו שהוא מברך נברך שאכלנו משלו והם משיבין ברוך הוא שאכלנו וכו' להיכן הוא חוזר, רב זביד משמיה דאב"י אומר חוזר לראש ואומר נברך שאכלנו משלו פעם אחרת¹⁹, ורבנן אמרי למקום שפסק, שאומר ברוך הוא שאכלנו משלו ובטובו חיינו, וכן [פסק]²⁰ בה"ג.

ועוד⁽³⁾ כתב בה"ג היבא דבעי למיפק חד מינייהו ובעו חבריה למיעבד ליה

הגהות חדשות

בסימני(?) רב עמרם כתוב הכי: אמר מר זוטרא לא אמרן אלא בג' דלא צריך לאפוקי שש אבל י' דצריך לאפוקי שש למימר נברך אלו קינו אע"ג דקרי ליה ועני אין מזמנין עליו עד דאתי לגבייהו. מתקיף ליה אדרבה איפכא מסתברא, והילכתא כמר זוטרא משום ברוב עם הדרת מלך. וכן במיימון (ברכות פ"ה הי"ג) יחזור וכשיחזור יברך ברכת המזון לעצמו. רש"י פי' (ברכות מה, ב ד"ה קוראין לו) קוראין לו שהם רוצין לזמן ויפנה אליהם במקום ויעמדו ודי להם בכך ומזמנים עליהם אע"פ שלא בא אצלם (ו).

כג א ולאחר סעודתו יתחיל ברכת המזון דנהי דיצא ידי זימון על מה שאכל במה שהפסיק

שינויי נוסחאות

5. זרכת נצרך (ו). 6. הוסי': ואז היסיד שהפסיק ממחילה (ז), אוכל לפניו והם גומרים זרכת המזון (ת', הגמ"י וב"י), המזון כדקא מסיק אכילתו (ח'). 7. ופסק במקום שפסק (ת'). 8. בגמרא דחוזר למקום (ד). 9. דאמר הילכתא... (ת' ב. י. ב.). 10. עד זרכת הזן, פי' עד סוף... (ב. י.). 11. זרכת הזן (ת'). 12. נודה לך (ו). 13. רצינו ילסק (א), ריצ"ל (ב.). 14. המזון (א. ג. ו. ז. ס.). 15. הוסי': ר"ג אמר עד נצרך, ר"ש אמר עד הזן, א"כ... (ד). 16. אליצא דרב ששת (ד). 17. דמוק (ח', הגמ"י, ג. ד. ו. ז. ס.), הוא מאלד (ב. י.). 18. המזון (ח', ת', א. ז.). 19. שניה (ו. ז. ס. ע.). 20. פסקו בה"ג ור"י אלפס (הגמ"י).

יד יקותיאל

(ג) מש"כ רבינו כאן בשם בה"ג צ"ע, דכבר כתב ענין זה קודם בר"ס זה שמסביר הא

לפנים משורת הדין, פסקו סעודתייהו ומומן עליהן²¹ עד הזן וגמר איהו ברכה²² כולה ונפיק וחוזרין ואוכלין [וגומרין] סעודתן ומברכין²³.

[הג"ה] שלשה שאכלו והגדול שבהן מוציא ליחה שקורין הושטן כל"א אל יברך ברכת המזון, אלא יניח לקטן הימנו לברך, כי לא יתכן שיפסיק הרכה פעמים ויהיה רוקק והאחרים ממתנינים, ספר החסיד^(ד).

[הג"ה] אדם שיש לו על ידו בית יד לא יקח בידו כוס של ברכה לברך ברכת המזון עד שיסיר מידו הבית יד, וגם לא יברך ברכת המוציא עד שיסיר הבית יד מידו, ספר החסיד^(ד).

הגהות חדשות

להם צריך לברך ג' ברכות על מה שאכל אח"כ, אבל נ"ל שאין צריך לחזור אלא ברכת המזון, א"ח (סי' ר) (ו. 1. 1).

שינויי נוסחאות

21. ומומנן עליו (ת' פ'). 22. ברכת המזון (ת' פ'). 23. הוסי': ומתחילין מתחילת ברכת הארץ (פ').

יד יקותיאל

דשנים אין מפסיקין לאחד דאין חייבין להפסיק אבל רשות בידם להפסיק לפנים משורת הדין, ומה חידש במה שמביא לשון בה"ג. ואולי החידוש, דגם כשעושין הלפנים משורת הדין צריך שימתינו עד הזן. (דבאמת בענין זה כתב רבינו לשון קצת תמוה במש"כ לעיל וכשהאחד מפסיק באכילתו וכו', ומוכח דבשנים מפסיקים אולי לא פליגי כלל האמוראים ודעת שניהם דא"צ להמתין רק עד סוף ברכת הזימון, וצ"ע). ועיין בברכי יוסף סי' ר' שמביא תשובת רבינו שנדפסה בת' הרשב"א ח"א סי' תתל"ה שכ' וז"ל: "ולגבי זימון אמר לנו כמו כן ששנים מפסיקין לאחד עד הזן, ומייתי רא"י ממסכת ברכות גבי ר"פ וכו', כלומר ששם הפסיק ר"פ ואחר לבנו כמו"כ בעלמא אם רוצים ב' יפסיקו בטוב לאחד שזימן (לכאן' צ"ל שיזמן)", עכ"ל. והברכ"י מאריך להבין החידוש שבדברי רבינו, כי

הלא היא גמרא ערוכה ומה חידש בזה, ועי"ש. וכן בספר תורת חיים שם פלפל בזה וכ' ע"ז דברים דחוקים, דהו"א דימתינו עד סוף ברכת המזון עי"ש, ולפמש"כ מיושב, דבאמת בעצם דין המתנה אם ירצו לא חידש רבינו כלום, אלא דחידש מדעתו ומסברא דאם כבר פוסקין לאחד צריך שימתינו עד הזן וכמו באחד מפסיק לשנים. וע' בב"ח ומג"א דבאינן רוצים להמתין יכול האחד לברך ולצאת, ורוב האחרונים חולקים על דעתם, ע' מ"ב סק"ה. (ד) המקור להגה זו ציין בסופו בשם ספר החסיד, וכפי מיעוט ידיעתי לא נמצא ספר זה, ומסתמא ה"י לפני המגיה ספר זה, ובודאי לא נתכוין לספר חסידים כי שם לא נמצא ענין זה. ובמג"א סי' ר"א סק"א הביא ד"ז ג"כ בשם הגה בברכות מהר"ם, והשמיט המקור שציין בעל ההגה. (ה) כאן ציין בעל ההגה כמקורו ספר

כד. שנים שאכלו ⁽⁸⁾מצוה היא שיחזרו אחר' זימון, ואי אתא עליהו גברא מצוה הוא שיתנו לו לשתות או לאכול², כדי שיצטרף עמהן לזימון, וכן משמע

שינויי נוסחאות

כד 1. אחד לזימון (פ). 2. עמהן (ג), לאכול ולשמות (ת).

יד יקותיאל

החסיד, ועימש"כ בהגה הקודמת בזה, וגם הגה זו העתיק במג"א סי' קפ"ג סוסק"ו בשם הגה בברכות מהר"ם וכנ"ל. [ויש לציין, כי בא"ר שם אות א' ובשעה"צ אות י"ז הביאו ד"ז בשם מהר"ם, ופשוט דנפל ט"ס בדבריהם וצ"ל הגה ברכות מהר"ם].

והנה לא ראיתי שיביאו מקור לזה שלא

יברך המוציא או על כוס בהמ"ז עם בית יד. ונראה דמקורו מהך דפסחים נז, א בהך כהן שמכבד את עצמו ומחלל קדשי שמים דהוה כריך ידי' בשיראי ועביד עבודה, ופרש"י שם וז"ל: "והחציצה פסולת בקדשים וכו', ועוד דבזיון הוא", ולפי' שני של רש"י בכל מצוה הוי בזיון, וכפי' זה כ' שם גם בפי' ר"ח עיי"ש, וא"כ בכל מצוה שמברך עליה אין ללבוש בית יד דמבזה המצוה, ולפ"ז לאו דוקא נקט המוציא וכוס בהמ"ז, והוא חידוש לדינא. אולם לגבי ברכת המוציא יש בזה טעם לעצמו, כדמ' בשו"ע ונו"כ סי' קס"ז סעי' ד' ומקורו מירושלמי עיי"ש בב"י.

כד (א) לשון רבינו כאן דהוא רק מצוה, אולם בתשובות הרשב"א ח"ז סי' נ"ו הביא בשם רבינו דהוא חיוב, וע' ב"י ר"ס קצ"ז שמביא תשובה זו. וע' מ"ב סי' קצ"ז סק"ד שהעיר כסתירה זו בלשון המחבר, דבר"ס קצ"ג כ' לשון מצוה ובר"ס קצ"ז כתב לשון חיוב, והכריע שם דאינו אלא מצוה, ובשעה"צ הביא כן מכמה ראשונים. אך

מ"ש"כ שם שכ"כ גם בתשב"ץ, הנה בתשב"ץ עצמו יש סתירה, שכאן העתיק כמ"ש"כ בפנים לשון רבינו למצוה, ומסתמא לזה כוונת השעה"צ, אבל בחיבור התשב"ץ עצמו סי' ש"ד העתיק לשון הפסק שהובא בתשובת הרשב"א הנ"ל. ומלבד כל זה מצאתי בתפ"ו סי' קנ"ט שהעתיק מכת"י חתנו של רבינו שכ' ג"כ בלשון חיוב, וצ"ע בדעת רבינו. (ות' רשב"א הנ"ל נעלמה מעיני המגיה בתפ"ו). ונראה דיתיישב בזה קו' המעדני יו"ט בפ' שלשה שאכלו אות ס', שעמד בסתירה בדעת הרא"ש, שבברכות פסק דצריך לשנים לחזור אחר שלישי, וברא"ש פ' ערבי פסחים סי' ל"ב משמע דדוקא בלילי פסחים יש מצוה זו, והניח קושייתו בתימה. וע' א"ר סי' קצ"ז סק"ב מש"כ בזה. ולפמשנ"ת א"ש, דדעת הרא"ש בברכות דאינו אלא מצוה, (לפלא שהמ"ב לא הביא לשונו, ובב"י סי' קצ"ג העיקר ג"כ לשון הרא"ש), אבל בלילי פסחים איכא חיוב משום הלל כדי שיאמר אחד לשנים הודו. שוב מצאתי בשבעת הנרות על תשב"ץ סי' ש"ד שכבר הקדימני בתי' זה.

ועין לשונו של שו"ע הרב סי' קצ"ז סעי' א', שכל שנים שאכלו כאחד מצוה עליהם לחזור אחר זימון כל מה שיכולים כמ"ש בס"י קצ"ג. ולפנינו סי' קצ"ג שם חסר עיי"ש. ומוכח דהכריע ג"כ דאינו חייב אלא

החסיד, ועימש"כ בהגה הקודמת בזה, וגם הגה זו העתיק במג"א סי' קפ"ג סוסק"ו בשם הגה בברכות מהר"ם וכנ"ל. [ויש לציין, כי בא"ר שם אות א' ובשעה"צ אות י"ז הביאו ד"ז בשם מהר"ם, ופשוט דנפל ט"ס בדבריהם וצ"ל הגה ברכות מהר"ם]. והנה לא ראיתי שיביאו מקור לזה שלא יברך המוציא או על כוס בהמ"ז עם בית יד. ונראה דמקורו מהך דפסחים נז, א בהך כהן שמכבד את עצמו ומחלל קדשי שמים דהוה כריך ידי' בשיראי ועביד עבודה, ופרש"י שם וז"ל: "והחציצה פסולת בקדשים וכו', ועוד דבזיון הוא", ולפי' שני של רש"י בכל מצוה הוי בזיון, וכפי' זה כ' שם גם בפי' ר"ח עיי"ש, וא"כ בכל מצוה שמברך עליה אין ללבוש בית יד דמבזה המצוה, ולפ"ז לאו דוקא נקט המוציא וכוס בהמ"ז, והוא חידוש לדינא. אולם לגבי ברכת המוציא יש בזה טעם לעצמו, כדמ' בשו"ע ונו"כ סי' קס"ז סעי' ד' ומקורו מירושלמי עיי"ש בב"י.

כד (א) לשון רבינו כאן דהוא רק מצוה, אולם בתשובות הרשב"א ח"ז סי' נ"ו הביא בשם רבינו דהוא חיוב, וע' ב"י ר"ס קצ"ז שמביא תשובה זו. וע' מ"ב סי' קצ"ז סק"ד שהעיר כסתירה זו בלשון המחבר, דבר"ס קצ"ג כ' לשון מצוה ובר"ס קצ"ז כתב לשון חיוב, והכריע שם דאינו אלא מצוה, ובשעה"צ הביא כן מכמה ראשונים. אך